

DEKODOWANIE REGULACJI DOTYCZĄCYCH AKTYWNOŚCI SPORTOWEJ WIERNYCH Z PRZEPISÓW ODNOSZĄCYCH SIĘ DO ICH OBOWIĄZKÓW I PRAW

Anna Słowikowska

Katedra Kościelnego Prawa Publicznego i Konstytucyjnego
Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

Streszczenie. W Kodeksie Prawa Kanonicznego nie ma bezpośrednich regulacji dotyczących aktywności sportowej wiernych. Poprzez analizę obowiązków i praw wiernych można pośrednio dekodować z ich katalogu takie normy, które odnoszą się do działalności sportowej. Regulacje takie można odnaleźć analizując np. obowiązek prowadzenia życia świętego (kan. 210), obowiązek i prawo współpracy w tym, aby Boże przepowiadanie zbawienia rozszerzało się coraz bardziej na wszystkich ludzi każdego czasu i całego świata (kan. 211), prawo do wychowania chrześcijańskiego (kan. 217 w zw. z kan. 795). Pomędzy wymienionymi elementami istnieje naturalna i pierwotna relacja, która dostrzegalna jest szczególnie między sportem a ewangelizacją i wychowaniem. Łączy je osiągnięcie pełni człowieczeństwa, czyli świętości.

Słowa kluczowe: wierni chrześcijanie, sport, świętość, ewangelizacja, wychowanie

WPROWADZENIE

Jezus Chrystus ustanowił Kościół jako wspólnotę złożoną z pierwiastka Boskiego i ludzkiego, której misją jest doprowadzenie ludzi do zbawienia. Społeczność ta, podobnie jak państwo, pełni funkcję służebną, tzn. służy człowiekowi w osiągnięciu przez niego życia wiecznego.

Zadanie służenia człowiekowi nie dotyczy tylko troski o jego sferę duchową. Kościół powinien je realizować podejmując działania zmierzające do zabezpieczenia potrzeb człowieka rozumianego integralnie, tj. jako konkretnie żyjącego bytu natury cielesno-duchowej¹. Niewątpliwie tak pełne ujęcie

¹ M.A. Krąpiec, *Człowiek*, w: *Powszechna Encyklopedia Filozofii*, t. II, red. A. Maryniarczyk, Polskie Towarzystwo Tomasza z Akwinu, Lublin 2001, s. 359.

człowieka obecne jest w Magisterium Kościoła. Wśród jego nauczania znajduje się „dokument” poświęcony problematyce sportu i kultury fizycznej. Dykasteria ds. Świeckich, Rodziny i Życia² w dniu 1 czerwca 2018 r. opublikowała tekst pt. „Dać z siebie to, co najlepsze”³. Upowszechnienie przez Kościół swojego stanowiska na temat działalności sportowej, uprawianej amatorsko czy zawodowo, mobilizuje do podjęcia próby odnalezienia w przepisach prawa kanonicznego norm, w których ustawodawca uregulował praktykowanie przez wiernych aktywności sportowej w swoim życiu. Regulacje takie nie są wyrażone wprost, ponieważ w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 r.⁴ ani razu nie występuje zarówno rzeczownik „sport”⁵, jak i przymiotnik „sportowy” w jakiegokolwiek odmianie. Brak literalnego brzmienia w przepisach kodeksowych wyrażen, w których słowo „sport” zostałoby użyte albo jako *definiendum* albo część *definiens* nie uprawnia jednak do stwierdzenia, że ustawodawca nie podejmuje tej kwestii w ogóle. Lektura dokumentu Dykasterii ds. Świeckich, Rodziny i Życia inspirowane do rozważe-

² Dykasterię tę ustanowił papież Franciszek dnia 15 czerwca 2016 r. na mocy motu proprio *Sedula Mater*, zob. Franciscus PP., *Litterae apostolicae motu proprio datae Sedula Mater* quibus Dicasterium pro Laicis, Familia et Vita constituitur (15.08.2016), AAS 108 (2016), s. 963.

³ Dicastero per i Laici, la Famiglia et la Vita, *Dare il meglio di sé. Documento sulla visione cristiana dello sport e della persona* (1.06.2018), „Bollettino della Sala Stampa della Santa Sede” N. 0401. Należy zauważyć, że nie jest to jedyny „dokument” Stolicy Apostolskiej dotyczący wyłącznie działalności sportowej. Katalog innych oraz przegląd literatury odnoszącej się do tej problematyki zawarty jest w artykule D. Vanysackera, zob. D. Vanysacker, *The Catholic Church and Sport. A Burgeoning Territory within Historical Research!*, „Revue d’Histoire Ecclésiastique. Louvain Journal of Church History” 108 (2013), s. 344–356.

⁴ *Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus* (25.01.1983), AAS 75 (1983), pars II, s. 1–317; tekst polski w: *Kodeks Prawa Kanonicznego*, przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu, Pallottinum, Poznań 1984 [dalej cyt.: KPK/83].

⁵ Słowo „sport” z łac. *disporte*, na który składają się przedrostek *dis*, oznaczający przesunięcie czegoś z jednego miejsca na drugie, i rzeczownik *porta* – brama, łącznie oznacza przechodzenie lub wychodzenie za bramę, w domyśle dla rekreacji, oddania się grze i zabawie. *Disporte* należy rozumieć także jako wyjście poza miasto w celu zażycia świeżego powietrza, ruchu i przyjemności; zaprzestanie czynności powszednich w celu oddania się rozrywce i wypoczynkowi. W wyniku procesu afetyzacji, czyli zaniku przedrostka *dis*, w średniowiecznej Anglii pojawiło się słowo *sporte*, a następnie poprzez zanik wygłosowego *e* ukształtowało się słowo *sport*. Zob. W. Lipoński, *Historia sportu na tle rozwoju kultury fizycznej*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2012, s. 260–263. Sport oznacza aktywność fizyczną, mającą na celu rozwój nie tylko ciała, ale i ducha, poprzez systematyczne ćwiczenia, rywalizację w ramach *fair play*, dążenie do zwycięstwa nad samym sobą i współzawodnikami. Zob. Z. Dziubiński, *Sport*, w: *Encyklopedia nauczania społecznego Jana Pawła II*, red. A. Zwoliński, Polskie Wydawnictwo Encyklopedyczne, Radom 2003, s. 478.

nia możliwości aktywności sportowej wiernych na płaszczyźnie prawa kanonicznego.

Celem artykułu jest analiza regulacji odnoszących się do obowiązków i praw wiernych w Kościele zawartych w II Księdze KPK/83 z perspektywy stworzenia propozycji otwartego katalogu przepisów, z których można dekodować normy prawne zawierające dyspozycje **bezpośrednio odnoszące się do konkretnych obowiązków lub praw**, w interpretacji których jednocześnie **pośrednio wyrażona została troska ustawodawcy o aktywność sportową wiernych**. W katalogu tym można zatem zaproponować umieszczenie: 1) obowiązku prowadzenia życia świętego (kan. 210); 2) obowiązku współpracy w rozszerzaniu orędzia Bożego (kan. 211); 3) prawa do wychowania chrześcijańskiego (kan. 217). Wskazane obszary nie tworzą katalogu zamkniętego. Determinują jednak strukturę niniejszego artykułu. Zatem na podstawie zaszyfrowanych przepisów, możliwe jest dokonanie kluczowego elementu interpretacji prawa, jakim jest dekodowanie, czyli rekonstrukcja (wyprowadzenie, odczytanie) norm prawnych z przepisów⁶. Wykładnia przeprowadzona zostanie pod kątem odczytania z obowiązków i praw wiernych dotyczących m.in. dążenia do świętości, współpracy w misji ewangelizacyjnej czy wychowania chrześcijańskiego, takich założeń, które według *mens legislatoris* mogą odnosić się także do aktywności sportowej wiernych. Zaplanowana analiza wyszczególnionych kwestii kodeksowych uzupełniona będzie nauczaniem Kościoła o charakterze wyjaśniającym.

1. AKTYWNOŚĆ SPORTOWA JAKO DROGA DO ŚWIĘTOŚCI CZŁOWIEKA

Człowiek powołany jest do świętości. Obowiązek prowadzenia życia świętego wynika z nakazu, czyli ustanowienia Bożego⁷. Ustawodawca powszechny w KPK/83 proklamował go wśród podstawowych obowiązków i praw wiernych w sposób następujący: „Wszyscy wierni, zgodnie z własną pozycją, winni starać się prowadzić życie święte, przyczyniać się do wzrostu Kościoła i ustawicznie wspierać rozwój jego świętości” (kan. 210).

Obowiązek ten należy rozpatrywać z uwzględnieniem dwóch aspektów: 1) prywatnego, z którym związane jest osiągnięcie świętości osobistej przez

⁶ Szerzej na ten temat zob.: M. Zieliński, *Interpretacja jako proces dekodowania tekstu prawnego*, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, Poznań 1972.

⁷ „Bądźcie świętymi, bo ja jestem święty, Pan, Bóg wasz!” (Kpł 19, 2; por. Mt 5, 48; 1P 1, 16).

każdego wiernego, oraz 2) kolektywnego, odnoszącego się do pomnażania świętości Kościoła⁸. Zatem zadaniem wiernych jest dbanie o świętość swoją, jak i całego Kościoła. Dlatego poprzez prowadzenie życia świętego będą uświęcać siebie i innych.

Osiągnięcie świętości rozumianej jako pełni człowieczeństwa⁹ możliwe jest na różne sposoby. W prawie kanonicznym obowiązkowi prowadzenia życia świętego przez wiernych, ustawodawca przypisał prawo domagania się duchowych dóbr Kościoła, zwłaszcza Słowa Bożego i sakramentów (kan. 213)¹⁰. Jednakże – zgodnie z KPK/83 – dojrzewanie do pełni człowieczeństwa znajduje wyraz chociażby w posłuszeństwie wszystkich wiernych, które – rozumiane jako uznanie zwierzchnictwa kościelnego – stanowi jedno z kryteriów przynależności do Kościoła (kan. 205)¹¹, ale także posłuszeństwie duchownych (kan. 273)¹² czy osób zakonnych (kan. 601)¹³. Uświęcanie możliwe jest przez nauczanie i związane z nim poddanie człowieka formacji intelektualnej¹⁴. Oczywiście przykłady te można mnożyć.

Należy jednak zastanowić się nad tym, w jaki sposób aktywność sportowa wiernych może wpływać na realizowanie przez nich obowiązku prowadzenia życia świętego w obydwu wskazanych wyżej aspektach, tj. prywatnym i kolektywnym. Najpełniejszej odpowiedzi na to pytanie udzielił św. Jan Paweł II: „Jeżeli ma się na uwadze ucłowieczenie, nie można nie dostrzec niezmiernie ważnego zadania ciągłej przemiany sportu w narzędzie podnoszenia człowieka do nadprzyrodzonej mety, do której został on powo-

⁸ J. Krukowski, *Obowiązki i uprawnienia wszystkich wiernych chrześcijan*, w: *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. II/1: *Księga II. Lud Boży. Część I. Wierni chrześcijanie. Część II. Ustrój hierarchiczny Kościoła*, red. J. Krukowski, Pallottinum, Poznań 2005, s. 26.

⁹ M. Chorzępa, *Pełnia człowieczeństwa, czyli świętość*, „Niedziela. Tygodnik Katolicki” edycja rzeszowska 44 (2011), w: niedziela.pl/artukul/60721/nd/Pelnia-czlowieczestwa-czyli-swietosc [dostęp: 22.06.2018].

¹⁰ Szerzej zob.: B.W. Zubert, *Prawo do sakramentów świętych*, „Studia Prawnicze KUL” 3 (35) 2008, s. 113–128.

¹¹ Szerzej zob.: *The Enrollment to the Catholic Church*, red. S. Kawa, A. Romanko, M. Sitarz [i in.], Libreria Editrice Vaticana, Roma 2017, w szczególności s. 49–54; M. Sitarz, *I criteri di appartenenza alla Chiesa*, „Journal of Modern Science” 33 (2017), nr 2, s. 27–48.

¹² Szerzej zob.: M. Sitarz, *Obowiązek wiernych do zachowania posłuszeństwa Biskupowi Rzymu i biskupom będącym w łączności z nim*, w: *Przynależność do Kościoła a uczestnictwo wiernych w życiu publicznym*, red. J. Krukowski, M. Sitarz, B. Pieron, Towarzystwo Naukowe KUL, Lublin 2014, s. 108.

¹³ Szerzej zob.: M. Saj, *Prawna strona ślubu posłuszeństwa*, „Prawo Kanoniczne” 53 (2010), nr 3–4, s. 29–41.

¹⁴ M. Sitarz, *Kształtowanie się Kongregacji Edukacji Katolickiej*, „Kościół i Prawo” 6 (19) 2017, nr 2, s. 107, DOI: <http://dx.doi.org/10.18290/kip.2017.6.2-9>.

łany”¹⁵, ponieważ sportowe zmagania mają też pomagać wiernym dążyć do najwyższych celów, „do których wzywają igrzyska życia”¹⁶. Ponadto, w ramach obchodów Wielkiego Jubileuszu Roku 2000, zwracając się do sportowców, wskazał na powszechne powołanie do świętości: „Każdy chrześcijanin jest powołany, aby być sprawnym zawodnikiem Chrystusa, to znaczy wiernym i odważnym świadkiem Jego Ewangelii. Aby z powodzeniem spełniać to zadanie, musi być wytrwały w modlitwie, ćwiczyć się w cnocie i we wszystkim naśladować Boskiego Mistrza. To On jest bowiem prawdziwym «Atletą» Bożym; to On jest Człowiekiem «najmocniejszym» (por. Mk 1, 7), który dla nas podjął walkę z «przeciwnikiem» – szatanem – i pokonał go mocą Ducha Świętego, ustanawiając Królestwo Boże. On też uczy nas, że aby wejść do chwały, trzeba przejść przez mękę [...]”¹⁷. Papież uczył także, że świętość polega na miłości i na przykazaniu miłości się opiera¹⁸. Zatem w sporcie obowiązkiem chrześcijan jest okazywanie bezinteresownej miłości nie tylko do współzawodników z drużyny, ale także do przeciwników

¹⁵ „Se si tengono presenti gli obiettivi di umanizzazione, non si può non avvertire l’imprescindibile compito di trasformare sempre di più lo sport in strumento di elevazione dell’uomo verso la mèta soprannaturale a cui è chiamato”, zob. Giovanni Paolo PP. II, Discorso ai partecipanti al Convegno promosso dalla CEI [Conferenza Episcopale Italiana – A.S.] *Lo sport va visto come servizio all’uomo e non nella dinamica del profitto* (25.11.1989), w: *Insegnamenti di Giovanni Paolo II*, vol. XII/2: 1989 (luglio–dicembre), Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 1991, s. 1346–1349, nr 3.

¹⁶ „Lo stesso impegno sportivo, a cui vi accingete, vi aiuti a mirare verso le mete più alte alle quali vi chiama l’agone della vita”, zob. Giovanni Paolo PP. II, Il discorso per la benedizione dello Stadio Olimpico di Roma *Lo sport sarà la festa della solidarietà tra i popoli se terrà lontani i pericoli che lo insidiamo «Tra qualche giorno»* (31.05.1990), w: *Insegnamenti di Giovanni Paolo II*, vol. XIII/1: 1990 (gennaio–giugno), Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 1992, s. 1485–1489, nr 6.

¹⁷ Przytoczone słowa pochodzą z homilii wygłoszonej na stadionie olimpijskim w Rzymie w 2000 r. i jako fragment homilii zostały zamieszczone na stronie internetowej Stolicy Apostolskiej, zob. Giovanni Paolo PP. II, Omelia *Giubileo degli sportivi* (29.10.2000), w: w2.vatican.va/content/john-paul-ii/it/homilies/2000/documents/hf_jp-ii_hom_20001029_jubilee-sport.html [dostęp: 22.06.2018]; tekst polski w: Jan Paweł II, Msza św. na stadionie olimpijskim w Rzymie *Rachunek sumienia dla sportu* (29.10.2000), „L’Osservatore Romano” wyd. pol. 1 (229) 2001, s. 20–21, nr 4. Natomiast w „Acta Apostolicae Sedis” przyporządkowane zostały do grupy przemówień papieskich, zob. Ioannes Paulus PP. II, Allocutio ad palaestritas et gymnicos habita (29.10.2000), AAS 93 (2001), s. 94–97.

¹⁸ Tenże, *Itinera apostolica ex habitis dum Summus Pontifex Poloniae peragrat delectae allocationes: Cracoviae, ob. Decretos Dei Servis Raphaeli Kalinowski et Alberto Chmielowski, Beatorum caelium honores* (22.06.1983) [Jan Paweł II, Homilia w czasie Mszy św. beatyfikacyjnej o. Rafała Kalinowskiego i brata Alberta Adama Chmielowskiego w Krakowie], AAS 75 (1983), pars I, s. 984–992, nr 5.

w sportowej rywalizacji¹⁹. Nieocenioną pomocą we właściwym rozumieniu miłości prowadzącej do świętości są słowa św. Jana od Krzyża, według których „Pod wieczór będą cię sądzić z miłości”²⁰. Dlatego chrześcijanin-sportowiec, prowadząc życie święte, ma uświęcać innych swoim przykładem, ponieważ świętość jednej osoby promieniuje i przemienia cały Kościół, a także ulepsza życie wspólnot²¹. Zdaniem papieża Franciszka, wyrażonym w adhortacji o świętości *Gaudete et exsultate* z 2018 r., każdy chrześcijanin, na tyle, na ile się uświęca, staje się bardziej owocny dla świata²². Ojciec Święty uważa też, że „Sport jest bardzo bogatym źródłem wartości i cnót, które pomagają nam udoskonalać się jako ludziom. Podobnie jak sportowiec podczas treningu, praktykowanie sportu pomaga nam dawać z siebie to, co najlepsze, odkrywać bez lęku nasze ograniczenia i walczyć o to, by być lepszymi każdego dnia [...]. Dla sportowca chrześcijańskiego świętość będzie zatem przeżywaniem sportu jako środkiem spotkania, kształtowania osobowości, dawania świadectwa i głoszenia radości bycia chrześcijaninem z otaczającymi go ludźmi”²³.

Jednym z aspektów realizacji obowiązku prowadzenia życia świętego jest świętowanie Dnia Pańskiego, którego centralnym wydarzeniem powinien być udział w Eucharystii, bo celem liturgii jest uwielbienie Boga i uświęcenie człowieka (kan. 834 § 1). Wierni mają obowiązek uczestniczyć we Mszy św. w każdą niedzielę oraz w inne dni świąteczne nakazane. Zobowiązani są także do powstrzymywania się od pracy i zajęć utrudniających oddawanie Bogu czci, przeżywania radości właściwej *Diei Domini* oraz korzystania z odpoczynku duchowego i fizycznego (kan. 1247). Dla wielu jednak wiernych uprawianie sportu może wydać się nie do pogodzenia z praktykami religijnymi, w wyniku czego ulegną pokusie przedłożenia aktywności sportowej nad wiarę, sprzeniewierzając się jednocześnie przykazaniu Bożemu:

¹⁹ Z. Dziubiński, *Sport*, s. 479.

²⁰ Święty Jan od Krzyża Doktor Kościoła, *Dziela*, przekł. B. Smyrak, wyd. 8, Wydawnictwo Karmelitów Bosych, Kraków 2014, s. 126, *Słowa światła i miłości*, 1: *Sentencje*, nr 59.

²¹ M. Sitarz, *Obowiązek wiernych do zachowania posłuszeństwa*, s. 108.

²² Francesco PP., *Gaudete et Exsultate*. Esortazione Apostolica sulla chiamata alla Santità nel mondo contemporaneo (19.03.2018), Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 2018; tekst polski w: Ojciec Święty Franciszek, Adhortacja apostolska *Gaudete et exsultate* o powołaniu do świętości w świecie współczesnym, Pallottinum, Poznań 2018, nr 33.

²³ Tenże, Messaggio del Papa sulla prospettiva cristiana dello sport *Gioco di squadra* (1.06.2018), „L'Osservatore Romano” Anno CLVIII n. 123 (47·856), venerdì-sabato 1–2 giugno 2018, s. 7; tekst polski w: <http://www.niedziela.pl/arttykul/35863/Franciszek-sport-moze-byc-droga-do> [dostęp: 6.06.2018].

„Nie będziesz miał cudzych bogów obok Mnie!” (Wj 1, 3). Troszcząc się o świętość każdego wiernego, papież św. Jan Paweł II napominał sportowców podkreślając znaczenie Dnia Pańskiego i wskazując charakter, jaki temu dniu należy nadać także w aktywności sportowej: „Sport [...] nie powinien nigdy odwracać uwagi tych, którzy go praktykują i cenią, od obowiązków duchowych. Oznaczałoby to bowiem, że człowiek biegnie jedynie po to, aby zdobyć – jak pisze św. Paweł – «koronę przemijającą», zapominając, że chrześcijanin nigdy nie powinien tracić z oczu tej «nieprzemijającej» (por. 1 Kor 9, 25). Rytm życia współczesnego społeczeństwa oraz niektóre formy aktywności sportowej mogą sprawić, że chrześcijanin zapomni czasem o powinności uczestniczenia w zgromadzeniu liturgicznym w Dniu Pańskim. Jednakże człowiek wierzący, korzystając z godziwego i zasłużonego wypoczynku nie może zaniedbywać obowiązku świętowania. Przeciwnie, w Dniu Pańskim aktywność sportowa powinna mieć charakter pogodnej rozrywki, która pozwala spędzać razem czas i umacniać więzi wspólnoty, zwłaszcza rodzinnej”²⁴. W tym aspekcie należy także podkreślić, że Kościół dostrzega problematykę relacji między obowiązkiem świętowania Dnia Pańskiego i aktywnością sportową wiernych rozróżniając jej płaszczyznę zawodową, hobbystyczną czy zwyczajową. Naucza jednak, że realizacja tego obowiązku wymaga wspólnego wysiłku. Natomiast każdy chrześcijanin powinien unikać narzucania innym tego, co przeszkadza w zachowywaniu dnia świątecznego. Jednocześnie Kościół zauważa potrzebę poczucia odpowiedzialności wśród wiernych, aby zadbali o zapewnienie sobie wystarczającego czasu na realizację obowiązku wynikającego z prawa Bożego²⁵ (Wj 20, 8–11). Ustawodawca wychodzi naprzeciw ewentualnym trudnościom osób zaktywizowanych sportowo, gwarantując każdemu wiernemu prawo do wypełnienia obowiązku uczestnictwa we Mszy św. niedzielnej i świątecznej gdziekolwiek jest odprawiana w obrządku katolickim, bądź w sam dzień świąteczny, bądź też wieczorem dnia poprzedzającego (kan. 1248 § 1)²⁶. W ten sposób zapewnia możliwości uświęcania i zabezpiecza prawo wiernych do duchowych

²⁴ Giovanni Paolo PP. II, Udienza ai partecipanti al Convegno Internazionale *Nel tempo del Giubileo: il volto e l'anima dello sport* (28.10.2000), „L'Osservatore Romano” 29 ottobre 2000, s. 6–7; tekst polski w: Jan Paweł II, Jubileusz Sportowców *Oblicze i dusza sportu* (28.10.2000), „L'Osservatore Romano” wyd. pol. 1 (229) 2001, s. 19–20, nr 4.

²⁵ *Catechismus Catholicae Ecclesiae*, Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 1997; tekst polski w: *Katechizm Kościoła Katolickiego*, wyd. 2, Pallottinum, Poznań 2012, nr 2187.

²⁶ Szerzej zob.: A. Słowikowska, *Uczestnictwo wiernych świeckich w liturgii Kościoła łacińskiego. Studium kanoniczne*, Towarzystwo Naukowe KUL, Lublin 2014, s. 99–102.

dóbr Kościoła, czyli środków prowadzących do pełni człowieczeństwa, jaką jest świętość.

2. AKTYWNOŚĆ SPORTOWA JAKO FORMA EWANGELIZOWANIA ŚWIATA

Kolejnym z zaproponowanych aspektów w przedmiocie wydobywania norm prawnych odnoszących się do działalności sportowej wiernych z przepisów dotyczących ich obowiązków i praw w Kościele jest obowiązek współpracy w głoszeniu orędzia Bożego. Skodyfikowany został on następująco: „Wszyscy wierni mają obowiązek i prawo współpracy w tym, aby Boże przepowiadanie zbawienia rozszerzało się coraz bardziej na wszystkich ludzi każdego czasu i całego świata” (kan. 211).

Aktywność sportowa jest jednym z obszarów działalności misyjnej Kościoła. Ewangeliczny nakaz „Idźcie na cały świat i głoscie Ewangelię wszelkiemu stworzeniu!” (Mk 16, 15) jest zobowiązaniem, aby Kościół docierał z Bożym orędziem do każdego miejsca na świecie, każdego środowiska, każdego człowieka. Zobowiązanie to dotyczy tak duszpasterzy, jak i wiernych świeckich. Na mocy chrztu i bierzmowania każdy wierny jest zobowiązany i uprawniony do partycypacji w działalności misyjnej Kościoła. Nakaz Jezusa Chrystusa ma być realizowany także w środowiskach sportowych w tym celu, aby również w aktywności sportowej zaszczerpić chrześcijańskie zasady²⁷, m.in. zdrowej rywalizacji, sprawiedliwości, uczciwości, miłości. Wszelkiego rodzaju ćwiczenia i zawody sportowe przyczyniają się do równowagi ducha i braterskich relacji między ludźmi. Z tej racji Sobór Watykański II apelował do wiernych chrześcijan o współpracę, aby duch ludzki i chrześcijański obecny był także w formach aktywności sportowej²⁸.

²⁷ Zob. Pius PP. XII, Allocutio de ratione «sport» et educationis physicae quoad religionem et regulam morum, iis qui interfuerunt Conventui de arte gymnica ac de Insertis corporis exercitationibus, seu «sport», ex tota Italia Romae habito *Di gran cuore* (8.11.1952), AAS 44 (1952), s. 868–876.

²⁸ Sacrosanctum Concilium Oecumenicum Vaticanum II, Constitutio pastoralis de Ecclesia in mundo huius temporis *Gaudium et spes* (7.12.1965), AAS 58 (1966), s. 1025–1115; tekst polski w: Sobór Watykański II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, tekst polski, nowe tłumaczenie, Pallottinum, Poznań 2002, s. 526–606, nr 61.

Będąc jedną z najpopularniejszych form działalności człowieka, sport w znacznym stopniu wpływa na zachowania ludzi, zwłaszcza młodych²⁹. Dzięki temu może stać się narzędziem ewangelizacji. Poprzez uprawianie sportu, z którym wiąże się przemieszczanie człowieka w celu wzięcia udziału w treningach i zawodach, chrześcijanin spotyka się z innymi kulturami i religiami. Wówczas jego celem nie powinno być tylko wygranie zawodów, ale przede wszystkim zdobycie nowych zawodników Chrystusa, których pozyska swoją postawą, zaangażowaniem, przykładem życia, przyznaniem się do własnej wiary. Zatem chrześcijanin wezwany jest do dawania świadectwa także w świecie sportu. Propagując chrześcijańską mentalność, życiowe postawy i ludzkie zachowania ma realny wpływ na odkrywanie w drugim człowieku pragnienia naśladowania tego, co dotychczas było dla niego nieznane. Zdaniem włoskich hierarchów, „Nie można mówić o istnieniu «sportu chrześcijańskiego», oczywiście jest natomiast istnienie chrześcijańskiej wizji sportu, wizji, która nie ogranicza się jedynie do wprowadzenia walorów powszechnie uznawanych, ale proponuje własną perspektywę innowacyjną i współgrającą, w przekonaniu o postawie służby, nie tylko względem sportu, ale także względem osoby i społeczeństwa”³⁰. W ten sposób – parafrazując słowa polskiego Episkopatu – chrześcijanin sportowiec staje się prawdziwym ambasadorem Chrystusa, ponieważ historia pokazuje, że wiara rozszerzała się w wyniku świadectwa chrześcijan wędrujących po całym świecie. Nie można zatem zapominać o tym, że przez postawę życia, kulturę zachowania, godne obyczaje inni ludzie oceniają wartość chrześcijaństwa i odkrywają samego Chrystusa³¹. Warto w tym kontekście przytoczyć apel, jaki w 2012 r. – z okazji Mistrzostw Europy w Piłce Nożnej rozgrywanych w Polsce i Ukrainie – skierowali do wiernych Pasterze Kościoła w Polsce: „Okażmy naszą polską gościnność, kształtowaną przez Ewangelię. W niej znajdujemy przykład chrześcijańskiej otwartości na przybyszów. Gościnność

²⁹ „Lo sport è certamente una delle attività umane più popolari che molto può influire sui comportamenti della gente, soprattutto dei giovani”, zob. Giovanni Paolo PP. II, Discorso per la benedizione dello Stadio Olimpico di Roma, nr 2.

³⁰ Conferenza Episcopale Italiana, *Sport e vita cristiana*, Nota pastorale della Commissione Ecclesiale per la pastorale del tempo libero, turismo e sport (1.05.1995), „Notiziario della Conferenza Episcopale Italiana a cura della Segreteria Generale” nr 5 (29 maggio 1995), s. 149–202; tekst polski w: *List Pastorski Episkopatu Włoch: Sport e vita cristiana, San Paolo, Milano 1995*, w: *Sport na przełomie tysiącleci: szanse i nadzieje*, red. Z. Dziubiński, Salezjańska Organizacja Sportowa Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 2000, s. 11–48, nr 32.

³¹ Konferencja Episkopatu Polski, *List pasterski o chrześcijańskich walorach turystyki* (16-18.03.1995), „Biuletyn Katolickiej Agencji Informacyjnej” 168 (1995), nr 54, s. 17–18, nr 2.

stała się nawet swoistym wzorem kulturowym, czego świadectwem jest staropolskie: «Gość w dom, Bóg w dom». Okażmy ducha wiary i wspólnoty, gdy w jednym kościele będziemy modlić się z przyjezdnymi kibicami. Dla nich otwieramy nasze świątynie i służymy pomocą duszpasterską. Oczekujemy też wzajemnego szacunku wobec każdego z nas, naszej kultury i naszej wiary. Niech to będzie czas wolny od sporów i waśni, czas budowania pięknych więzi międzyludzkich, czas wzajemnego ubogacania i wzrostu w człowieczeństwie, także przez wiarę³². Powyższe słowa pokazują, że chrześcijański sportowiec nie jest pozostawiony samemu sobie na arenie, na której walczy jako zawodnik i wierny głosiciel Chrystusa. Apel polskich biskupów uświadamia, że cały Kościół otwarty jest na tych, którzy nie znają Bożej Ewangelii.

W dzieło ewangelizacji należy zaangażować wszelkiego rodzaju formy instytucjonalne, ponieważ działalność apostołska, o której w aspekcie obowiązku prawnego stanowi kan. 211, ma być prowadzona w formie zorganizowanej i skoordynowanej przez hierarchię dla dobra wspólnego wszystkich wiernych³³. Biskupi włoscy już w 1995 r. zaproponowali odpowiedni program, zgodnie z którym chrześcijanom uprawiającym sport należy zagwarantować pomoc w formie duszpasterstwa specjalistycznego na etapie diecezjalnym i parafialnym, co umożliwi im lepiej przygotowywać się do tego odpowiedzialnego zadania, jakim jest głoszenie Ewangelii Chrystusowej w środowisku sportowców³⁴. W 2004 r. Kongregacja ds. Biskupów zobowiązała wszystkich biskupów diecezjalnych na świecie do podjęcia takich działań, aby Boże orędzie w formie katechizacji przenikało do wszystkich środowisk i kategorii współczesnego społeczeństwa. Umożliwiła także organizowanie kursów katechizacji, która dostosowana byłaby do różnych zawodów. Kursy takie przede wszystkim powinny być prowadzone w parafiach, ale – o ile to możliwe – również w centrach i ośrodkach sportu, wypoczynku czy turystyki³⁵. Kongregacja uwrażliwiła biskupów na to, aby byli obecni w życiu wier-

³² Taż, *Wystąpmy w „dobrych zawodach”*, przesłanie Biskupów Polskich z okazji Mistrzostw Europy w Piłce Nożnej Polska – Ukraina 2012 (25.05.2012), „Niedziela. Tygodnik Katolicki” 24 (2012), s. 44.

³³ D. Cenalmor, *Commentary on can. 211*, w: *Exegetical Commentary on the Code of Canon Law*, vol. II/1, red. Á. Marzoa, J. Miras, R. Rodríguez-Ocaña, English language edition, general editor E. Caparros, review coordinator P. Lagges, Wilson & Lafleur, Midwest Theological Forum, Montreal–Downers Grove 2004, s. 61–62.

³⁴ Zob. Conferenza Episcopale Italiana, *Sport e vita cristiana*, nr 42–45.

³⁵ Congregazione per i Vescovi, *Direttorio per il ministero pastorale dei vescovi Apostolorum successores* (22.02.2004), Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 2004; tekst polski w:

nych-sportowców, towarzysząc im nie tylko podczas wizytacji duszpasterskiej w parafiach, ale także dzięki innym formom spotkań, wśród których istotne dla Stolicy Apostolskiej są spotkania biskupów z młodzieżą podczas imprez sportowych (AS 222). Partycypacja Pasterzy Kościoła w działalności sportowej wiernych jest niezwykle ważna w dziele ewangelizacji. Wierni-sportowcy wiedzą, że nie są opuszczeni, ktoś jeszcze w ich życiu uczestniczy, ich zmagania są dostrzeżone. Natomiast dla współzawodników z drużyny oraz rywali sportowej konkurencji takie spotkanie może należeć do nielicznych. Dlatego biskupi i osoby odpowiedzialne za duszpasterstwo sportowe – na zasadach współpracy – zobowiązani są do umacniania tego, czego chrześcijański sportowiec dokonał przykładem swojego życia w rozszerzaniu Bożego orędzia tym, którzy go nie znali.

3. AKTYWNOŚĆ SPORTOWA JAKO FORMA PRZYGOTOWANIA DO OSIĄGNIĘCIA DOJRZAŁOŚCI OSOBY LUDZKIEJ

Trzecim aspektem w odczytywaniu z ogólnych obowiązków i praw wiernych szczegółowych dyspozycji dotyczących aktywności sportowej jest ich dekodowanie z prawa do wychowania chrześcijańskiego. Prawo to wyrażone zostało przez ustawodawcę następująco: „Wierni, którzy to przez chrzest są powołani do prowadzenia życia zgodnego z doktryną ewangeliczną, posiadają prawo do wychowania chrześcijańskiego, przez które mają być odpowiednio przygotowywani do osiągnięcia dojrzałości osoby ludzkiej i jednocześnie do poznania i przeżywania tajemnicy zbawienia” (kan. 217). Uszczegółowienie tego uprawnienia wiernych znajduje się w kan. 795³⁶: „Ponieważ prawdziwe wychowanie powinno objąć pełną formację osoby ludzkiej, zarówno w odniesieniu do celu ostatecznego, jak i w odniesieniu do dobra wspólnego społeczności, dlatego dzieci i młodzież tak winny być wychowywane, ażeby harmonijnie mogły rozwijać swoje przymioty fizyczne, moralne oraz intelektualne, zdobywać coraz doskonalszy zmysł odpowiedzialności, właściwie korzystać z wolności i przygotowywać się do czynnego udziału w życiu społecznym”.

Ze względu na to, że wychowanie obejmuje pełną formację człowieka, tj. w sferze ludzkiej, moralnej, religijnej, intelektualnej, fizycznej, to prawo do

Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł, red. i oprac. W. Kacprzyk, M. Sitarz, Wydawnictwo KUL, Lublin 2006, s. 517–711 [dalej cyt.: AS], nr 130.

³⁶ D. Cito, *Commentary on can. 795*, w: *Exegetical Commentary on the Code of Canon Law*, vol. III/1, s. 201.

niego stanowi przygotowanie do osiągnięcia dojrzałości osoby ludzkiej. Wynika z tego, że funkcja wychowawcza realizowana jest także w działalności sportowej. Pełny sens każdej prawdziwej aktywności sportowej polega na tym, że jest ona skierowana nie tylko na zahartowanie ciała i umysłu, ale także serca³⁷. Znajduje to pełne odzwierciedlenie w nauczaniu Kościoła, który w sporcie upatruje nie tylko gimnastykę ducha, ćwiczenia fizyczne i moralne. Jest także przekonany, że w sporcie rozwijają się prawdziwe i mocne cnoty chrześcijańskie, które dzięki łasce Bożej stają się następnie stałe i owocne. Zatem sport kształtuje i wzmacnia takie cnoty ludzkie i chrześcijańskie, jak posłuszeństwo, pokorę, altruizm, miłość braterską, wielkoduszność, przebaczenie, powściągliwość, roztropność, mężność, umiarkowanie, czystość³⁸. Kościół podziwia, aprobuje i zachęca wiernych do aktywności sportowej podejmowanej amatorsko i zawodowo. Dostrzega w sporcie ćwiczenie się człowieka do systematyczności, samodyscypliny, odpowiedzialności. Docenia to, że zaangażowaniu fizycznemu towarzyszy zaangażowanie moralne, które czyni ze sportu zdolność personalną w kontaktach z innymi, szacunek do siebie i innych, porozumienie między ludźmi, którego skutkiem jest kształtowanie relacji przyjaźni w środowisku sportowym w aspekcie lokalnym, regionalnym, krajowym i międzynarodowym³⁹. W ten sposób niewątpliwie „każdy sport może i musi być formatorem, to znaczy przyczyniać się do integralnego rozwoju osoby ludzkiej”⁴⁰. Staje się więc narzędziem budowania integralnego rozwoju człowieka i czynnikiem w procesie budowania społeczeństwa bardziej ludzkiego. Składają się na to takie elementy, jak: poczucie braterstwa, wielkoduszność, uczciwość i szacunek dla ciała. Dzięki tym cechom, które charakteryzują sportowców, powstaje społeczeństwo, w którym „miejsce antagonizmów zajmuje sportowa rywalizacja, gdzie wyżej ceni się spotkanie niż konflikt, uczciwe współzawodnictwo niż zawzięta

³⁷ G. Marchesi, *Dal Giubileo delle Università. Ai Giubileo delle Famiglie e degli Sportivi*, „La Civiltà Cattolica” Anno 151 (2000), vol. 4, s. 384.

³⁸ Por. Giovanni PP. XXIII, Discorso ai Delegati del Centro Sportivo Italiano convenuti a Roma per il loro VI Congresso Nazionale (26.04.1959), w: http://w2.vatican.va/content/john-xxiii/it/speeches/1959/documents/hf_j-xxiii_spe_19590426_centro-sportivo.html [dostęp: 23.06.2018].

³⁹ Por. Paolo PP. VI, Discorso ai ciclisti del Giro d'Italia (30.05.1964), w: http://w2.vatican.va/content/paul-vi/it/speeches/1964/documents/hf_p-vi_spe_19640530_giro-italia.html [dostęp: 23.06.2018].

⁴⁰ Giovanni Paolo PP. II, Discorso in occasione del Consiglio della Federazione internazionale dell'Sci (6.12.1982), w: <http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/it/speeches/1982/december.index.2.html> [dostęp: 23.06.2018].

konfrontację⁴¹. Ponadto – jak w odniesieniu do piłki nożnej zauważył papież Benedykt XVI – sport grupowy jest „szkołą, która uczy szacunku dla drugiego, również sportowego przeciwnika, i osobistej ofiarności na rzecz dobra grupy, a także pozwala dostrzegać talenty każdego zawodnika w drużynie. [...] pomaga wznosić się ponad logikę indywidualizmu i egoizmu [...] ku logice braterstwa i miłości, która pozwala – na każdym poziomie – budować wspólnie społeczność promującą dobro wspólne wszystkich, którzy do niej należą”⁴². Dlatego też podmioty odpowiedzialne za realizację prawa wiernych do wychowania chrześcijańskiego, w odniesieniu do prowadzenia formacji sportowców, powinny uwzględnić następujące stopnie edukacyjne: 1) wychowanie do bezinteresowności; 2) wychowanie do rywalizacji; 3) wychowanie do przegranej; 4) wychowanie do zwycięstwa⁴³. Tak zorganizowana formacja czyni zadość prawu wiernych do wychowania chrześcijańskiego, którzy przez swoje zaangażowanie w uprawianie sportu dążą do osiągnięcia pełni dojrzałości osoby ludzkiej.

WNIOSKI

W wyniku przeprowadzenia próby odnalezienia w przepisach KPK/83 norm, w których ustawodawca uregulował praktykowanie przez wiernych aktywności sportowej, można wskazać następujące wnioski:

1) Należy za słuszne uznać przyjęte we wstępie założenie badawcze, iż poprzez analizę przepisów odnoszących się do obowiązków i praw wiernych w Kościele skatalogowanych bezpośrednio w KPK/83, można spośród nich pośrednio dekodować te, w których ustawodawca zawarł także troskę Kościoła o aktywność sportową wiernych.

2) Obowiązki i uprawnienia te są następujące: 1) obowiązek prowadzenia życia świętego (kan. 210); 2) obowiązek i prawo do współpracy w rozszerzaniu orędzia Bożego (kan. 211); 3) prawo do wychowania chrześcijańskiego (kan. 217 w zw. z kan. 795).

3) Wskazane aspekty nie stanowią jednak katalogu zamkniętego. Wyniki analizy tych trzech płaszczyzn wskazują na to, że w aktywności sportowej

⁴¹ Tenże, *Udienza ai partecipanti al Convegno Internazionale Nel tempo del Giubileo: il volto e l'anima dello sport*, nr 2.

⁴² Sekretariat Stanu, Sekcja Pierwsza – Sprawy Ogólne, *Przesłanie Benedykta XVI na Euro 2012* (6.06.2012), N. 199 678, „Zamojski Informator Diecezjalny” XXI (2012), nr 2, s. 6.

⁴³ Zob. Conferenza Episcopale Italiana, *Sport e vita cristiana*, nr 35–39.

równie istotne są np. posłuszeństwo czy popieranie sprawiedliwości społecznej, które – w formie obowiązków – również zostały skodyfikowane w KPK/83.

4) Między analizowanymi obowiązkami i prawami w kontekście działalności sportowej wiernych zachodzi ścisły związek. Relacja ta jest naturalna i pierwotna. Istnieje między sportem a ewangelizacją i wychowaniem⁴⁴. Elementem je łączącym jest pełnia człowieczeństwa, czyli świętość.

PIŚMIENNICTWO

- Cenalmor, Daniel. 2004. "Commentary on can. 211." In *Exegetical Commentary on the Code of Canon Law*. Vol. II/1, edited by Ángel Marzoa, Jorge Miras, and Rafael Rodríguez-Ocaña, 61–64. English language edition. General editor Ernest Caparros. Review coordinator Patrick Lagges. Montreal–Downers Grove: Wilson & Lafleur, Midwest Theological Forum.
- Chorzępa, Marek. 2011. „Pełnia człowieczeństwa, czyli świętość.” *Niedziela. Tygodnik Katolicki* edycja rzeszowska 44. W niedziela.pl/artukul/60721/nd/Pelnia-czlowiezenstwa-czyli-swietosc [dostęp: 22.06.2018].
- Cito, Davide. 2004. "Commentary on can. 795." In *Exegetical Commentary on the Code of Canon Law*. Vol. III/1, edited by Ángel Marzoa, Jorge Miras, and Rafael Rodríguez-Ocaña, 201–202. English language edition. General editor Ernest Caparros. Review coordinator Patrick Lagges. Montreal–Downers Grove: Wilson & Lafleur, Midwest Theological Forum.
- Dziubiński, Zbigniew. 2003. „Sport.” W *Encyklopedia nauczania społecznego Jana Pawła II*, red. Andrzej Zwoliński, 478–481. Radom: Polskie Wydawnictwo Encyklopedyczne.
- Kawa, Stanisław, Agnieszka Romanko, Mirosław Sitarz, and Anna Słowikowska (edited by). 2017. *The Enrollment to the Catholic Church*. Roma: Libreria Editrice Vaticana.
- Krapiec, Mieczysław A. 2001. „Człowiek.” W *Powszechna Encyklopedia Filozofii*, red. Andrzej Maryniarczyk, 359–386. Lublin: Polskie Towarzystwo Tomasza z Akwinu.
- Krukowski, Józef. 2005. „Obowiązki i uprawnienia wszystkich wiernych chrześcijan.” W *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego. Księga II. Lud Boży. Część I. Wierni chrześcijanie. Część II. Ustrój hierarchiczny Kościoła*. T. II/1, red. J. Krukowski, 22–41. Poznań: Pallottinum.
- Lipoński, Wojciech. 2012. *Historia sportu na tle rozwoju kultury fizycznej*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Marchesi, Giovanni. 2000. "Dal Giubileo delle Università. Ai Giubilei delle Famiglie e degli Sportivi." *La Civiltà Cattolica* 4:376–385.
- Saj, Marek. 2010. „Prawna strona ślubu posłuszeństwa.” *Prawo Kanoniczne* 53(3–4):29–41.
- Sitarz, Mirosław. 2014. „Obowiązek wiernych do zachowania posłuszeństwa Biskupowi Rzymu i biskupom będącym w łączności z nim.” W *Przynależność do Kościoła a uczestnictwo wiernych w życiu publicznym*, red. Józef Krukowski, Mirosław Sitarz, i Bartłomiej Pieron, 91–109. Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL.
- Sitarz, Mirosław. 2017. "I criteri di appartenenza alla Chiesa." *Journal of Modern Science* 33(2):27–48.

⁴⁴ Tamże, nr 8.

- Sitarz, Mirosław. 2017. „Kształtowanie się Kongregacji Edukacji Katolickiej.” *Kościół i Prawo* 6(19), nr 2:107–122. DOI: <http://dx.doi.org/10.18290/kip.2017.6.2-9>.
- Słowikowska, Anna. 2014. *Uczestnictwo wiernych świeckich w liturgii Kościoła łacińskiego. Studium kanoniczne*. Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL.
- Święty Jan od Krzyża Doktor Kościoła. 2014. *Dziela*, przekł. Bernard Smyrak. Wyd. 8. Kraków: Wydawnictwo Karmelitów Bosych.
- Vanysacker, Dries. 2013. “The Catholic Church and Sport. A Burgeoning Territory within Historical Research!” *Revue d’Histoire Ecclesiastique. Louvain Journal of Church History* 108:344–356.
- Zieliński, Maciej. 1972. *Interpretacja jako proces dekodowania tekstu prawnego*. Poznań: Uniwersytet im. Adama Mickiewicza.
- Zubert, Bronisław W. 2008. „Prawo do sakramentów świętych.” *Studia Prawnicze KUL* 3(35):113–128.

DECODING OF REGULATIONS
REGARDING THE SPORTING ACTIVITY OF THE CHRISTIAN FAITHFUL
FROM THE LEGAL PROVISIONS CONCERNS TO THEIR DUTIES AND RIGHTS

Summary. In the Code of Canon Law there are no direct regulations regarding the sporting activity of the Christian faithful. By analyzing the duties and rights of the Christian faithful can indirectly decode from their catalog such norms, which concerns to sporting activity. These regulations can be found by analyzing for example duty of leading a holy life (can. 210), duty and right to work so that the divine message of salvation more and more reaches all people in every age and in every land (can. 211), right to Christian education (can. 217 in relations to can. 795). There is a natural and primary relations between these elements, which is visible particularly between sport and evangelization and education. Combines them to achieving the fullness of humanity, that is holiness.

Key words: Christian faithful, sport, holiness, evangelization, education